

■ SZOLNOKI NEMZETKÖZI TUDOMÁNYOS FILMFESZTIVÁL

A fény művészete

■ VÁRKONYI BENEDEK

MIKÖZBEN A TUDOMÁNY ÁLDÁSAI SOKKAL ÉLHETŐBBÉ TESZIK AZ ÉLETÜNKT, EGYRE TÖBBEN VÁGYNAK VISSZA A SÖTÉTSÉG, A HIEDELMEK ÉS A BABONÁK KORÁBA.

A régi korok embereinek tudományos eszközeik nemigen voltak. Az előttük föltáruló jelenségek jó részét nem tudták megmagyarázni, nem maradt hát más számukra, mint a csodák birodalma. Ám a tudós más szemmel nézett a rejtelmes világra; kísérletekre és bizonyítékokra építette világképét, így azután az évszázadok alatt szép lassan egy másik csodavilág tárult elénk: a valóságos világ csodája. Ma már nem misztikus magyarázatokban hiszünk, hanem a valóság addig ismeretlen, rejtett összefüggései kápráztatnak el bennünket. Többé már nem hiszünk, hanem tudunk. Halász Gábor, a két világháború közötti kor nagy esszéistája már 1943-ban a korszerű filmes technika szép metaforáját használja egy angol irodalmi antológia bevezetéséhez: „Tudományos kisfilmekről emlé-

szünk a szemünk előtt kihajtó, nyíló és megérő virágokra. Valahogy így hat az irodalom fejlődése is, egy kötetnyi szemelvény tükrében.”

A tudós, persze, többnyire a külvilágtól elzárt laboratóriumban dolgozik, és szakzsargonban fogalmaz. Szerencsére a filmkészítő kíváncsi természet, igyekszik beférkőzni oda is, ahová mi nem tudunk, vagy eszünkbe sem jut. Így közelebb hozza hozzánk mindazt, amiről nélküle talán nem is tudtunk volna. A tudományos ismeretterjesztő film – az erre szakosodott természettudományos vagy historikus tévécsatornákon keresztül – már mindennapjaink része lett. Mindez sötétséget oszlat, tanít és szembeáll az egyre terjedő hamis tanokkal.

Balázs Gergely -
Lerner Balázs:
**A dunavirág
mentőakció**

Egy tudományos filmfesztivál szerepe is hasonló, egy-szerre ad nekünk sok-sok tu-

dást, amit a hétköznapokon legfőljebb csak csöpögtetve kapnánk, és azon a nyelven szól, amit a laikus néző is megérthet. Nem is beszélve a mozgókép adta óriási lehetőségekről. A Szolnoki tudományos-ismeretterjesztő Fesztivál kínálata pazar; nemcsak az impozáns szám miatt – körülbelül hetven alkotást mutat be –, hanem azért is, mert sokféléket kínál. A klasszikus ismeretterjesztés magától értetődően kezdettől sokszínű, hiszen magába foglal minden társadalom- és természettudományt. Csakhogy ma már nem a klasszikus, *Gyöngyvirágtól lombhullásig* tempóban és kissé romantikus eszközökkel hozza elénk a természetet, hanem a ma használatos pergő vizuális nyelven és hihetetlenül fejlett operatőri technikával. Ugyanakkor a számítógépes animáció, a HD-felbontás és a legfrissebb tudományos eredmények felhasználása nem a ráció felé tolt a korszerű tudományos ismeretterjesztést, a tudományosság mellett szinte mindig ott van az alkotó világlátása. És ugyanezt a személyes részvételt szeretné a nézőből is előcsalogatni. A kortárs ismeretterjesztő filmezés nem a leckét magoltatja be, hanem a kíváncsiságunkat ébreszti fel.

A *dunavirág mentőakció* (Balázs Gergely-Lerner Balázs, 2016) például nemcsak bölcs példabeszéd, hanem izgalmas kalandfilm is, arról, miként próbálja a dunavirág nevű lényt megmenteni az ember az önnön túlhatalmától, az emberi faj természetátalakító képességétől. A természetvédő tudós jelenik meg előttünk; de nem úgy, ahogyan sokszor találkozunk türelmetlen vagy harcias természetvédőkkel. Valóságos nyomozás részesei vagyunk; először csak egy érthetetlen jelenség tárul elénk: miért pusztul el a dunavirág a fényes lámpákkal teli hídon, ahelyett, hogy a folyó vizére szállna. A kutató feladata kideríteni a titkot, azt, hogyan működik a természet. Furcsa dolgokat mutatnak nekünk: például polarizált fényt, amelyet a rovarok jól látnak, mi több, az alapján tájékozódnak. Rendszerint nem szoktuk érteni az efféle tudományos fogalmakat, de ezt most értjük. Mert a tudós, aki abban a világban mozog, nemcsak jól ismeri azt, hanem jól, érthetőn is beszél róla. A film készítőinek érdeme, hogy megtalálta a kíváncsi kutatókat, és el is kísérte őket fölfedező útjukon. És hogy egyáltalán eszükbe jutott a dunavirág,

/// SZEMREVALÓ/SEHENSWert

Krízis és terápia

/// BUGLYA ZSÓFIA

A MAI NÉMET NYELVŰ FILMEK EGYIK LEGIZGALMASABB TÉMÁJA AZ INTEGRÁCIÓ.

A hivatalos statisztikák szerint Németországban 2016-ban 256, Ausztriában 46, Svájcban pedig 88 egészestés játék- és dokumentumfilm készült. Noha az adatok a koprodukciókat is tartalmazzák, ami a három ország filmipari kapcsolatait ismerve számos átfedést sejtet, kétségtelen, hogy ez a filmfelhozatal az összeurópai filmtermés tükrében is jelentős. Egy ilyen komoly korpuszról néhány vetítésben átfogó képet adni lehetetlen, ilyesfajta reprezentativitás egy filmhétől nem is várható. A reális cél sokkal inkább a kultúráközvetítés lehet: a mozgókép segítségével megmutatni valamit a német nyelvterület országainak kultúrájából, közös vagy eltérő hagyományyaiból, az alkotókat (támogatókat) foglalkoztató kérdésekről, a közönség érzékenységéből. Annál is inkább így van ez, mivel a magyar moziba néhány jelentős mozikereken (például *Fák jú, Tanár úr!*) és nemzetközi fesztiválszféra (Toni Erdmann) kívül kevés cím jut el az érintett országokból – szemben az egész évben jelen lévő, szélesebb skálán mozogó francia és francia nyelvű produkciókkal. Valószínűleg éppen ezzel magyarázható, hogy míg a Frankofón Filmapok a művészfilmek irányába mozdul el, a német nyelvterület új filmjeit bemutató Szemrevaló „mindenevő”: a gyerekfilmekig vetít mindent, amit érdekesnek, hiánypótlónak gondol.

A filmhetet, melynek alcíme *Új filmek Ausztriából, Németországból és Svájcban*, 2012 óta rendezik meg közösen az Osztrák Kulturális Fórum, a Goethe Intézet és a Svájci Nagykövetség. A vetítések zömmel Budapesten zajlanak, de 2014 óta néhány egyetemi városban, Debrecenben, Pécsen és Szegeden is bemutatnak néhány filmet. Idén tizennyolc alkotás került a programba, többségük tavalyi-idei bemutatás, de külön szek-

ció foglalkozik Fritz Lang életművével, és ennek keretében két klasszikus mű, az *M – Egy város keresi a gyilkost*, valamint a 1934-es *Liliom* is vászonra kerül.

Az alábbiakban három címet emelek ki a tizennyolcból, amelyeket a kortárs téma rokonít. Érvényes és kevésbé érvényes, de mindenképp érdekes reflexiók a menekültválság és a lehetséges integráció témájára. Ha a filmkultúrának van ma feladata, akkor az éppen az, hogy hiteles és lehetőleg sokak számára hozzáférhető válaszokat adjon, vagy legalább kérdéseket fogalmazzon meg e tárgyban, ahogy teszik ezt megannyian, Vranik Rolandtól Aki Kaurismäkin át Ai Weiwei-ig. A kínai művészt új dokumentumfilmje, a Velenében bemutatott *Human Flow* egyfajta végpontnak tekinthető, hiszen szinte minden artisztikumról lemond, és teljes mértékben a felvilágosítás szolgálatába állítja a film médiumát. Bejárja kamerájával a krízisövezeteket, és szembesít a számokkal: 65

millióra becsülik a menekültek számát világszerte, 34.000 ember veszíti el az otthonát naponta. Fontos pillanatfelvétel, globális leltár ez, amely azonban nehezen befogadható. Az érzelmi bevonódáshoz egyéni, átélhető történetek, hiteles miliók és karakterek kellenek. Találunk-e ilyeneket a Szemrevaló vonatkozó filmjeiben?

A svájci-német koprodukcióban készült *Marija* (rendezte Michael Koch) a locarnói fesztiválon debütált 2016-ban. A film egy fiatal ukrán nő történetét beszéli el, aki Dortmundban próbál megkapaszkodni, először szállodai takarítónőként, majd – miután lopáson kapják, és nem tudja fizetni a lakbért – a testét is cserealappá téve. Az alaphelyzet idáig teljesen szablonos, a kelet-európaiság egy prostituálódó nő személyében ölt testet. Csakhogy Marija nem egydimenziós személyiség. Öntörvényű és céltudatos (az álma egy fodrászüzlet), aki kiszolgáltatottságában sem csak áldozat, hiszen mérlegeli az áldozatokat, amelyeket meghoz – éppen ettől válik érdekessé, sőt olykor zavarba ejtővé. Akiktől segítségre számít, az Cem, a török főbérő, és Georg, a helyi vállalkozó, akik a maguk módján mindketten a népvándorlásból élnek. Cem lakásaiban menekültek szüfolódnak, akiket könyörtelenül kitesz az utcára, ha nem fizetnek, mert mint mondja: „ha te nem veszed le őket, ők vesznek le téged.” Georg orosz befektetőnek dolgozik feketén, és természetesen nem jelenti be az építkezésen dolgozó menekülteket. Az elsőfilmes svájci rendező rengeteget bíz a színészekre – Margarita Breitreiz,

